

Prof. dr hab. Kazimierz Raba

Poznań dnia 18.01.2020

Uniwersytet Artystyczny
im. Magdaleny Abakanowicz
w Poznaniu.

Recenzja sporządzona w przewodzie doktorskim Pana mgr Jana Kuki.
Przewód doktorski wszczęty na posiedzeniu Rady Wydziału w dniu 10 maja 2018 r.
Tytuł rozprawy: „Krajobraz - obraz kraju”. Promotorem pracy jest dr hab. Bartłomiej Struzik prof. ASP.

Mgr Jan Kuka urodził się w 1985 roku w Katowicach. Dyplom otrzymał w 2010 roku na Wydziale Rzeźby Akademii Sztuk Pięknych im Jana Matejki w Krakowie w pracowni prof. Bogusza Salwińskiego.
Od 2010 roku jest pracownikiem w Katedrze Projektowania Architektoniczno-Rzeźbiarskiego Akademii Sztuk Pięknych im Jana Matejki w Krakowie.
Autor zamieszcza najważniejsze realizacje pomnikowe i nagrodzone projekty założeń pomnikowych.

2019 I miejsce w konkursie rzeźbiarsko - architektonicznym na opracowanie koncepcji Pomnika Polskich Ofiar Komunizmu w Lublinie, Lublin 2019

2017 I miejsce w konkursie na koncepcję rzeźbiarsko - architektoniczną pomnika Ofiar Deportacji Mieszkańców Górnego Śląska Do Związku Sowieckiego W 1945 r, Katowice 2017

II Miejsce w konkursie rzeźbiarsko - architektonicznym na wykonanie koncepcji Kwatery Pamięci na Cmentarzu Marynarki Wojennej na Oksywiu w Gdyni, Gdynia 2017

2016 Grand Prix w konkursie Najlepsza Przestrzeń Publiczna Województwa Śląskiego

2015 III nagroda na Międzynarodowym Biennale Architektury w Krakowie
Wyróżnienie w konkursie na projekt koncepcji architektonicznej Mauzoleum - Panteonu ofiar zbrodni komunistycznych zlokalizowanego na kwaterze „Ł” Cmentarza Wojskowego na Powązkach w Warszawie

2014 I miejsce w Międzynarodowym konkursie architektoniczno rzeźbiarskim na projekt Pomnika Henryka Sławika i Józefa Antalla Seniora w Katowicach

2013 Wyróżnienie w międzynarodowym konkursie na formę przestrzenną „Rozdroża Wolności” Gdańsk

Wyróżnienie Honorowe w III edycji zamkniętego konkursu na projekt Pomnika Armii Krajowej w przestrzeni Ogrodu Pamięci

Narodowej na Bulwarze Czerwieńskim w Krakowie

2011 Wyróżnienie w konkursie na projekt nagrody DOFA,
SARP Wrocław 2011

I miejsce w konkursie na projekt nagrobka Zbigniewa Zielińskiego
SARP Poznań 2011

II nagroda w konkursie architektoniczno rzeźbiarskim na projekt
pomnika płk. Ryszarda Kuklińskiego na placu Jana Nowaka
Jeziorańskiego w Krakowie

„Krajobraz-obraz kraju” Jana Kuki zostaje zdefiniowany poprzez odniesienia do historii i martyrologii narodów, grup etnicznych i społecznych doświadczonych okrucieństwem i konsekwencjami II Wojny Światowej. Pomimo upływu wielu lat ilość odkrywanych mogił i miejsc zaświadczających o niewyobrażalnych zbrodniach okupantów na ziemiach polskich ciągle przybywa. Zmienia się otoczenie miejsc zaznaczonych martyrologią, zmieniają się pokolenia i co za ty idzie - „pamięć zbiorowa” jako czynnik budowania świadomości społecznej określanej mianem „Pamięci narodowej”. Tej tak ważnej refleksji Jan Kuka poświęca w swojej rozprawie sporo miejsca w rozdziale – Pamięć zbiorowa. W sposób jasny i czytelny, przedstawiając wyniki badań socjolożki prof. Barbary Szackiej, dr hab. Katarzyny Kaniowskiej. Złożoność procesu „postpamięci” i wynikających z tego implikacji odtwarzania z pamięci zdarzeń nie będąc naocznym świadkiem, to jedno z ważniejszych uwarunkowań w twórczości naszego autora.

Praca teoretyczna podzielona na 6 rozdziałów: „Krajobraz-obraz kraju”, „Wielkoprzestrzenne założenia pomnikowe”, „Miejsce”, „Atrybuty fizyczne miejsca”, „Pamięć zbiorowa”, oraz „Twórcza kreacja” które to zawierają szczegółowe informacje o rozważaniach teoretycznych wobec idei pomników upamiętniających. Założenia autorskie, wyżej zdefiniowane w tytułach rozdziałów są sumą doświadczeń i wiedzą zbudowaną na podstawie wybranych przykładów z projektowania architektonicznego. Jak przytacza autor: „projektowanie architektoniczne nie jest początkiem, lecz jakby dalszym ciągiem pisania poematu, który został już rozpoczęty”, cytat z książki „O budowie formy architektonicznej” Juliusza Żurawskiego.

W rozdziale „Wielkoprzestrzenne założenia pomnikowe” Jan Kuka na wybranych przykładach rozwiązań architektoniczno - rzeźbiarskich upamiętniających zdarzenia martyrologii narodów i miast, przedstawia podstawowe założenia kształtowania się „przestrzeni komemoratywnej”. (uwaga- szkoda, że zabrakło miejsca na ilustracje przykładów.)

Dużo uwagi i rozważań teoretycznych Jan Kuka poświęca zagadnieniom miejsca. W dwóch rozdziałach: „Miejsce” i „Atrybuty fizyczne miejsca” to bodaj najważniejszy element ze składowych dotyczących pomników pamięci. Jak w poprzednich rozdziałach, autor dopisuje nam dalszy ciąg poematu zbudowanego na fundamentach teorii „formy otwartej” Oskara Hansena. Znajdują się również rozważania amerykańskiego psychologa architektury Davida Victora Cantera, według którego miejsce jest kontekstem zdarzeń na tle terytorium.

Innym, równie interesującym jest przykład z lektury Jana Świdzińskiego z 12 punktami dotyczącymi sztuki kontekstualnej zawartymi w „Zeszytach Artystycznych” poznańskiej UAP.

Należy docenić, że Jan Kuka jest uważnym poszukiwaczem i analitykiem opracowań dotyczących obszarów jego zainteresowań. Wzbogacanie wyobraźni o przykłady opisane przez teoretyków takich jak: Kazimierz Wejchert czy Peter Zumthor pomaga naszemu doktorantowi wrażliwie i szczegółowo kwalifikować wybrany krajobraz do opracowań pomnikowych. W przedstawionych projektach można odnaleźć dla siebie obrazy ze słów; Juliusza Żurawskiego, iż: „Każda część tworzy formę i każda forma jest całością. Forma, z chwilą, gdy stanie się częścią większej całości, traci swą indywidualność na korzyść tej całości, w jakiej się ma zjawić. Forma, zmieniając się, powoduje zmianę całości, której jest częścią, oraz zmianę wszystkich innych części, z których się ta całość składa”.

Rozprawa doktorska Jan Kuki to kompendium wiedzy i wiadomości stanowiących przewodnik wprowadzający w rozległe zagadnienia rzeźby i architektury nazywane - „Twórczą kreacją”. Wskazanie na „twórczą kreację” jako czynnik warunkujący upamiętnianie wydarzeń historycznych jak zaznacza, jest materia do projektowania pomnika. Rozprawa doktorska jest również kontynuacją autorskich poszukiwań i realizacji przedstawionych w katalogu KUKA.

Ocena prac projektowych.

Na potrzebę rozprawy doktorskiej autor przedstawia do oceny trzy koncepcje, trzy prace o interdyscyplinarnym charakterze. Projekty pomników zawierających kontekstową ideę upamiętnienia miejsca, monument rzeźbiarsko architektoniczny, istniejące elementy architektury, drzewa oraz artefakty architektoniczne.

Wszystkie trzy propozycje istnieją jako koncepcja obrazów istniejących i zapisanych w świecie wirtualnym. Współczesność daje nam środki do tworzenia przestrzeni czystych, bez natręctw otoczenia jakie znamy z rzeczywistości. Stwarza to sytuację idealną. Zarówno przy podejmowaniu decyzji formalnych jak i ideowych.

W przypadku powyższej rozprawy autor sam wyznacza założenia. Dokonuje wyboru miejsca pamięci. Waloryzuje efekty artystyczne. W większości projektów stosuje materiały architektoniczne takie jak cegła, beton, stal i kamień tzw. polny, co powoduje wrażenie ujednoczenia wyrazu i napięcia.

Rozumiem autorską konsekwencję budowania narracji na wspomniane już założenia. Przyjmuję ze zrozumieniem przyjętą metodologię poszukiwań naukowych. Doceniam znaczący wkład w pozyskiwanie materiałów faktograficznych do opracowania studium projektowego.

Wyrывая się z tej próby kreacji świata idealnego chciałbym powrócić do procesu postpamięci, do tego ważnego elementu, który niewątpliwie wpłynął na wartość opracowania teoretycznego i dalszej konsekwencji na całość pracy doktorskiej. Bo, właśnie w tej kwestii odnoszę wrażenie, że mam do czynienia ze „strategią projektowania zrównoważonego”.

„Zrównoważone projektowanie to podejście do tworzenia usług i produktów (budynków też...) uwzględniając wpływ projektu na środowisko, społeczeństwo, gospodarkę na każdym etapie od wizji, po realizację przedsięwzięcia. Zrównoważone podejście do projektowania zmieni moim zdaniem świat, ponieważ to właśnie na tym wczesnym etapie projektu decyduje się o w 80 procentach o wpływie produktu na środowisko” definicja z artykułu (ec.europa.eu).

Wymieniony wcześniej jak składowy element rozprawy proces postpamięci łączy się z pojęciem „komunikacji społecznej” szeroko ujętym w teorię przez Niklasa Luhmanna, Niemca z pochodzenia.

Celem Luhmana było stworzenie ogólnej teorii systemów społecznych, czyli takiej teorii, która „(...) pozwoliłaby wyjaśnić wszystkie zjawiska społeczne”. Miałyby być ona „metateoria”, w której skład weszłyby teorie cząstkowe: teoria polityki, gospodarki, prawa, sztuki, a nawet miłości wg. (Skapska 2007: VII-VIII)
MojaSocjologia.pl

Zwracam uwagę i zastanawia mnie, że autor w swoich opracowaniach nie wnosi żadnych wątpliwości przy podejmowaniu tak wrażliwych opracowań i nie ma wątpliwości.

Obawiam się i boję o projekty i realizacje o statusie uniwersum. Obawiam się wprowadzenia kryterium produktu. Obawiam się unifikacji materiałowej i kulturowej w opracowaniach dotyczących zdarzeń i miejsc w historii narodów. Moje wątpliwości powstały po zapoznaniu się z całością dokumentacji przedstawionej do oceny, w szczególności katalog projektów i realizacji jako załącznik do rozprawy. Obawiam się o powstanie produktu typu katalog pomników do zastosowania. Zapewne wynika to z odważnego zdefiniowania własnej drogi twórczej podpartej o autorytatywne argumenty i niekwestionowane zjawiska.

Uwaga formalna dotycząca wykazu dorobku artystycznego. W katalogu Pan mgr Jan Kuka wskazuje na współautorstwo wielu realizacji i prac projektowych. Zwracam uwagę na brak określenia udziału poszczególnych autorów w powstanie dzieła.

W Polsce współtwórcą może być tylko ta osoba, której twórcza działalność znajduje swoje odbicie w utworze. Należy jednak podkreślić, iż współpraca kilku osób może być uznana za wspólną twórczość tylko na podstawie analizy konkretnego stanu faktycznego (pozwala bowiem określić udział tych osób w powstawaniu dzieła). W tworzeniu utworu może uczestniczyć wiele osób, których wysiłek nie zawsze będzie jednak „twórczy i oryginalny”. Może się on cechować jedynie charakterem organizacyjnym czy technicznym. W Polsce Sąd orzekł w wyroku z dnia 5 lipca 2002 r. (III CKN 1096/00), że nie jest współtwórcą osoba, która przy tworzeniu obiektu fotograficznego wykonuje tylko czynności techniczne obsługi sprzętu fotograficznego ściśle według wskazówek twórcy. W Polsce współtwórcą może być tylko ta osoba, której twórcza działalność znajduje swoje odbicie w utworze. Należy jednak podkreślić, iż współpraca kilku osób może być uznana za wspólną twórczość tylko na podstawie analizy konkretnego stanu faktycznego (pozwala bowiem określić udział tych osób w powstawaniu dzieła). W tworzeniu utworu może uczestniczyć wiele osób, których wysiłek nie zawsze będzie jednak „twórczy i oryginalny”. Może się on cechować jedynie charakterem organizacyjnym czy technicznym. W Polsce Sąd orzekł w wyroku z dnia 5 lipca 2002 r. (III CKN 1096/00), że nie jest współtwórcą osoba, która przy tworzeniu obiektu fotograficznego wykonuje tylko czynności techniczne obsługi sprzętu fotograficznego ściśle według wskazówek twórcy.
<https://moodle.umk.pl/BU/mod/book/view.php?id=109&chapterid=247>

Po zapoznaniu się ze wszystkimi materiałami obejmującymi rozprawę doktorską, dokumentacją dorobku twórczego wraz z dorobkiem artystycznym i badawczym, Pan mgr Jan Kuka spełnia wymagania art.13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. (Dz. U. Nr 65, poz. 595, z późn. zm.) o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, stawiane kandydatom do stopnia naukowego doktora.

Prof. dr hab. Kazimierz Raba